

Ivriet in Sjoel

Ontdek de taal van de sjoeldienst

Henny van het Hoofd

Ivriet in Sjoel

Henny van het Hoofd

henny@nik.nl

advies en feedback

Matty van Eldik en anderen

chazzanoet

Irwin Oppenheim

illustraties en omslag

Marchien Mayer

de stokpoppetjes zijn geïnspireerd op
de hagada van Otto Geismar uit 1927

grafische vormgeving

Suzan Breedveld

uitgave

© Van den Blink De Hart Emanuel Stichting

Amsterdam 5779 / 2018

ISBN 978-94-90327-03-3

Inleiding

Kun je Hebreeuws lezen, maar vind je het lastig om de sjoeldienst te volgen en te begrijpen? Dan is *Ivriet in Sjoel* precies wat je nodig hebt.

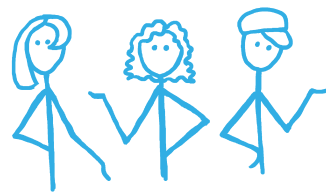
In elke les krijg je tips en tricks om met zo weinig mogelijk kennis van grammatica, zoveel mogelijk te begrijpen. Daarbij zijn 'puzzelstukjes' zoals voor- en achtervoegsels een fantastisch hulpmiddel. Net als de 'wortel', de stamletters. Want ken je eenmaal de betekenis van één woord, dan weet je ook wat andere woorden met dezelfde stamletters ongeveer betekenen.

Weet je bijvoorbeeld wat een **בְּרָכָה** is? Dan kun je woorden als **הַמְבָרֵךְ**, **בְּרוּךְ** of **יְבָרֵךְ** al bijna vertalen. Ze klinken heel verschillend, maar hebben dezelfde 'wortel' als **בְּרָכָה**, namelijk **בֵּרַךְ**. De betekenis van al deze woorden heeft te maken met 'zegen'. En dan zijn er nog woorden, die heel vaak in de sjoel voorkomen, soms wel meer dan 500 keer. Die leer je in *Ivriet in Sjoel*. Zo kun je op bijna elke bladzijde minstens een paar woorden herkennen en vertalen. Download de Quizlet app, zoek 'Ivriet in Sjoel' en oefen de woorden per les.

Scan de QR code, dan hoor je hoe de chazzan de bekendste gedeeltes uit de sjoeldienst zingt en kun je die zelf oefenen, van **אֵין פְּאַלְהֵינוּ** tot **אֲרוֹן עוֹלָם**. Je leert ook, hoe je ze in je eigen sjoel kunt opzoeken.

Heel veel succes en plezier met *Ivriet in Sjoel*!

Henny van het Hoofd

Inhoudsopgave

אֵין כֵּאֱלֹהִינוּ Een Keeloheenoe	1	pagina 5
לְכָה דֹדִי Lecha Dodi	2	pagina 17
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל Sjema Jisraeel	3	pagina 31
קִדּוּשׁ Kidoesj	4	pagina 43
עֲמִידָה Amida – deel 1	5	pagina 59
עֲמִידָה Amida – deel 2	6	pagina 77
בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה Birchot hatora	7	pagina 93
אֲדוֹן עוֹלָם Adon Olam	8	pagina 109

eloheenoe

adoneenoe

malkeenoe

mosji'eenoe

1

אין פֿאַלְהֵינוּ

Een Keeloheenoe

 Wat ga je leren?

- opzoeken in je sidoer
- meezingen
- voor- en achtervoegsels
- achtergrondinfo
- vertalen
- extra opdrachten
- sidoer-woorden

שָׁבֶת ochtend

In mijn sidoer op blz.

Oefen Een Keeloheenoe:

1. Een Keeloheenoe

Lied en gedicht

אין פֿאלהינו *Een Keeloheenoe*

► Waar denk je aan als je אין פֿאלהינו hoort?

Bij אין פֿאלהינו is de sjoeldienst van שַׁבָּת-morgen (bijna) afgelopen.

De חָזָן kiest meestal een melodie die goed in het gehoor ligt, zodat iedereen lekker mee kan zingen.

אין פֿאלהינו is niet alleen een lied, maar ook een gedicht. We weten niet wie het geschreven heeft, maar wel dat het lang geleden is. אין פֿאלהינו staat in de alleroudste סְדוּר die tot nu toe is gevonden. Zo'n 1200 jaar geleden zongen Joden in Irak al אין פֿאלהינו – niemand is als onze God.

Waar staat het in de סְדוּר?

In het laatste gedeelte van de sjoeldienst van שַׁבָּת-ochtend.

► Waar staat אין פֿאלהינו in jouw סְדוּר?

Schrijf het antwoord op bladzijde 5.

Hoe zing je het?

Er zijn veel verschillende melodieën – de melodie die je hoort als je de QR code scant, is heel bekend in Nederland.

► Zoek nog een andere melodie, die je mooi of leuk vindt.

Een Keeloheenoe

אין פֿאלהינו

פֿאדוֹנינו	אין	פֿאלהינו	אין	1	
<i>kadoneenoe</i>	<i>een</i>	<i>keeloheenoe</i>	<i>een</i>	←	
פֿמושיענו	אין	פֿמלֶכנו	אין		
<i>kemosji'eenoe</i>	<i>een</i>	<i>kemalkeenoe</i>	<i>een</i>		
פֿאדוֹנינו	מי	פֿאלהינו	מי	2	
<i>chadoneenoe</i>	<i>mi</i>	<i>cheeloheenoe</i>	<i>mi</i>	←	
פֿמושיענו	מי	פֿמלֶכנו	מי		
<i>chemosji'eenoe</i>	<i>mi</i>	<i>chemalkeenoe</i>	<i>mi</i>		
לֶאדוֹנינו	נוֹדה	לֶאלהינו	נוֹדה	3	
<i>ladoneenoe</i>	<i>node</i>	<i>leeloheenoe</i>	<i>node</i>	←	
לֶמושיענו	נוֹדה	לֶמלֶכנו	נוֹדה		
<i>lemosji'eenoe</i>	<i>node</i>	<i>lemalkeenoe</i>	<i>node</i>		
אַדוֹנינו	בָרוךְ	אַלהינו	בָרוךְ	4	
<i>adoneenoe</i>	<i>baroech</i>	<i>eloheenoe</i>	<i>baroech</i>	←	
מושיענו	בָרוךְ	מלֶכנו	בָרוךְ		
<i>mosji'eenoe</i>	<i>baroech</i>	<i>malkeenoe</i>	<i>baroech</i>		
אַדוֹנינו	אַתָהּ הוּא	אַלהינו	אַתָהּ הוּא	5	
<i>adoneenoe</i>	<i>ata hoe</i>	<i>eloheenoe</i>	<i>ata hoe</i>	←	
מושיענו	אַתָהּ הוּא	מלֶכנו	אַתָהּ הוּא		
<i>mosji'eenoe</i>	<i>ata hoe</i>	<i>malkeenoe</i>	<i>ata hoe</i>		
אַת קטֹרת הסָמים	לֶפְנֵיךָ	אַבוֹתינו	שְהִקְטִירו	אַתָהּ הוּא	6
<i>et ketoret hasamim</i>	<i>lefanecha</i>	<i>avoteenoe</i>	<i>sjehiktieroe</i>	<i>ata hoe</i>	←

Puzzelstukjes

Hebreeuws (Ivriet uit de **סְדוּר**) en Nederlands zijn twee heel verschillende talen. Niet alleen de letters zijn anders, maar ook de manier waarop een woord in elkaar zit. Een Hebreeuws woord is een soort puzzel, met stukjes die zowel voor als achter een woord geplakt kunnen worden. In het Nederlands zijn deze puzzelstukjes losse woorden. Om één Hebreeuws woord te vertalen, heb je daarom soms meerdere woorden nodig.

In het voorbeeld zijn de puzzelstukjes rood:

als onze koning	כְּמֶלְכֵנוּ
aan onze koning	לְמֶלְכֵנוּ
en onze koning	וּמֶלְכֵנוּ

► Wat denk je dat **נוּ** achter een woord betekent?

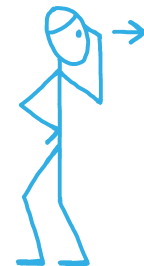
- aan onze als

Puzzelstukjes achter het woord

Een puzzelstukje achter het woord kan in het Ivriet een bezittelijk voornaamwoord zijn. Dat is een woord dat aangeeft van wie iets is, bijvoorbeeld mijn, jouw of onze. Bezittelijk voornaamwoorden staan dus niet los in de zin. De volgende komen vaak in de **סְדוּר** voor:

áchter het woord:

mijn	י
uw of jouw	ךָ
zijn	וּ
haar	הָ
onze	נוּ

► Let op de puzzelstukjes en kies de goede vertaling:

☐ jouw voorouders	☐ onze voorouders	☐ mijn voorouders	אבותינו
☐ zijn Tora	☐ haar Tora	☐ onze Tora	תורתו
☐ mijn God	☐ onze God	☐ jouw God	אלהיה
☐ haar land	☐ zijn land	☐ mijn land	ארצה
☐ jouw koning	☐ mijn koning	☐ haar koning	מלכי

► Ga naar אין פֿאלהינו op bladzijde 7.

Hoeveel keer staat het achtervoegsel נו in de tekst? _____ keer

Hoeveel keer zie je het achtervoegsel ה?

💡 נו komt van אֲנַחְנוּ dat betekent _____

Puzzelstukjes voor het woord

Een puzzelstukje vóór een woord kan een voorzetsel aangeven, bijvoorbeeld aan of in.

Maar ook een voegwoord: en.

als onze koning	בְּמֶלְכֵנוּ
aan onze koning	לְמֶלְכֵנוּ
en onze koning	וּמֶלְכֵנוּ

► Wat betekent בְּ aan het begin van een woord?

en onze als

► Wat betekent וּ aan het begin van een woord?

en onze als

De volgende puzzelstukjes komen veel in de **סְדוּר** voor:

vóór het woord:

aan, voor	ל
als	כּ of כ
in, met	בּ of ב
en	ו

► Let op de puzzelstukjes en kies de goede vertaling:

☐ in de Tora	☐ voor de Tora	☐ als de Tora	לְתוֹרָה
☐ voor Moshe	☐ als Moshe	☐ en Moshe	בְּמֹשֶׁה
☐ als vrede	☐ voor vrede	☐ en vrede	וְשָׁלוֹם
☐ met vreugde	☐ en vreugde	☐ als vreugde	בְּשִׂמְחָה
☐ en onze koning	☐ aan onze koning	☐ met onze koning	לְמֶלְכֵנוּ
☐ aan onze God	☐ met onze God	☐ als onze God	כְּאֱלֹהֵינוּ
☐ als onze redder	☐ en onze redder	☐ aan onze redder	לְמוֹשִׁיעֵנוּ
☐ en zijn naam	☐ in zijn naam	☐ met zijn naam	וְשְׁמוֹ

 De letter ו is een voegwoord en verbindt woorden aan elkaar.

Dat kun je zien aan de vorm van de letter ו: een haakje!

 Zoek de goede vertaling

► Schrijf de letters in de vakjes. Kijk naar het voorbeeld.

<input type="text"/>	בְּרוּךְ הוּא	5	F	בְּשָׁלוֹם	1
<input type="text"/>	וּבְרוּךְ שְׁמוֹ	6	<input type="text"/>	וְשִׁמְחָה	2
<input type="text"/>	הוּא אֱלֹהֵינוּ	7	<input type="text"/>	תּוֹרָתִי	3
<input type="text"/>	בְּרוּךְ מִלְכֵנוּ	8	<input type="text"/>	שָׁלוֹם וּבְרָכָה	4

A mijn Tora	E gezegend is onze koning
B hij is onze God	F in vrede
C en gezegend is zijn naam	G gezegend is Hij
D en vreugde	H vrede en zegen

 Vertaal de woorden

► In vakjes met hetzelfde cijfer komt dezelfde letter. Als je het goed hebt gedaan, staat er in de onderste balk een woord dat met שָׁבֵת te maken heeft.

1	2	2	3	2	4	5	6	3	7	אָבוֹת
8	2	9	10	9	11	מֶלֶךְ				
14	12	9	5	אָרֶץ						
8	12	9	5	6	14	12	12	3	7	

🔍 Vier namen voor God

In een סְדוּר staan verschillende namen voor God.

▶ Welke naam ken je? _____

In אֵין פֿאלהינו staan vier namen. Elke naam benadrukt een andere eigenschap.

1. אֱלֹהִים Elohiem

אֱלֹהִים is het Hebreeuwse woord voor God, in de betekenis van schepper en rechter van de wereld. Deze naam staat in Bereesjiet 1:1, de allereerste פֿסטוק (zin) van de Tora.

2. אָדוֹן Adon

De eerste die de naam אָדוֹן gebruikt is Avraham, in Bereesjiet 15:2. Avraham voegt אָדוֹן toe aan אֱלֹהִים. De combinatie van de twee namen benadrukt dat God de machtige schepper van de wereld is, maar ook degene met wie we, net als Avraham, een persoonlijke band kunnen voelen. In een סְדוּר wordt אָדוֹן meestal vertaald met Heer.

3. מֶלֶךְ Melech

מֶלֶךְ betekent: koning. Koningen voerden vroeger het leger aan. In Bemidbar 23:21 wordt God koning genoemd in de betekenis van een strijder, die opkomt voor het Joodse volk.

4. מוֹשִׁיעַ Mosjia

De naam מוֹשִׁיעַ, redder en helper, komt uit Devariem 33:29. Vlak voordat het Joodse volk het beloofde land binnen trekt, houdt מֹשֶׁה voor de laatste keer een toespraak. Hij noemt עַם יִשְׂרָאֵל 'een volk dat wordt geholpen door de Eeuwige'.

▶ Waarom zouden deze vier namen steeds samen worden herhaald? Wat denk je dat de dichter van אֵין פֿאלהינו ons daarmee wil vertellen?

► Schrijf deze vier namen van God naast de omschrijving die er het beste bij past.

- אֱלֹהִים
- אֲדֹנָי
- מֶלֶךְ
- מוֹשִׁיעַ

Die ons beschermt en voor ons opkomt	=	<input type="text"/>
Met wie we een persoonlijke band voelen	=	<input type="text"/>
Die ons altijd zal helpen	=	<input type="text"/>
De schepper en rechter van de wereld	=	<input type="text"/>

► Neem de tekst van **אין פֿאלהינו** voor je. Schrijf de gevraagde Hebreeuwse letters over in de vakjes.

De eerste letter van zin 1	<input type="text"/>	1
De eerste letter van zin 2	<input type="text"/>	2
De eerste letter van zin 3	<input type="text"/>	3
Het eerste woord van zin 4	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	4
Het eerste woord van zin 5	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	5

Als je deze letters overneemt, krijg je een zin van drie woorden:

_____ ←
 5 4 3-2-1

Wat betekent deze zin? _____

Vertalen

► Vul de ontbrekende woorden in:

כּאדוּיִנוּ	אִין	כּאלהינוּ	אִין	1	
als _____ heer	niemand is	als onze God	Niemand is	←	
כּמוֹשִׁיעֵנוּ	אִין	כּמֶלְכֵנוּ	אִין	2	
_____ redder	_____	_____ koning	_____	←	
כּאדוּיִנוּ	מִי	כּאלהינוּ	מִי	3	
als onze _____	wie is	als onze _____	Wie is	←	
כּמוֹשִׁיעֵנוּ	מִי	כּמֶלְכֵנוּ	מִי	4	
als onze _____	_____	als onze _____	_____	←	
לּאדוּיִנוּ	נוֹדָה	לּאלהינוּ	נוֹדָה	5	
aan onze _____	_____	aan onze _____	Laten we dank brengen	←	
לּמוֹשִׁיעֵנוּ	נוֹדָה	לּמֶלְכֵנוּ	נוֹדָה	6	
aan onze _____	_____	aan onze _____	_____	←	
אָדוּיִנוּ	בְּרוּךְ	אֱלֹהֵינוּ	בְּרוּךְ	7	
onze _____	_____	onze _____	Gezegend is	←	
מוֹשִׁיעֵנוּ	בְּרוּךְ	מֶלְכֵנוּ	בְּרוּךְ	8	
onze _____	_____	onze _____	_____	←	
אָדוּיִנוּ	אַתָּה הוּא	אֱלֹהֵינוּ	אַתָּה הוּא	9	
_____	_____	_____	U bent	←	
מוֹשִׁיעֵנוּ	אַתָּה הוּא	מֶלְכֵנוּ	אַתָּה הוּא	10	
_____	_____	_____	_____	←	
אֶת קֶטֶרֶת הַסַּמִּים	לְפָנֶיךָ	אָבוֹתֵינוּ	שֶׁהִקְטִירוּ	אַתָּה הוּא	11
het reukoffer	voor u	_____	offerden	U bent	←

קטרת הסמים – Het reukoffer

De laatste zin (6) staat niet in elke סדרור. Als je goed kijkt, zie je dat deze zin een andere structuur heeft. De vier namen van God worden er niet in genoemd. Deze zin is later toegevoegd aan אין פֿאלהינו. Het onderwerp van deze extra zin is het reukoffer, dat in de tijd van het בית המקדש, de tempel, werd gebracht. Het reukoffer was een mengsel van fijngestampte geurige kruiden en specerijen, dat heel lekker rook (Sjemot 30:34-37). Het achterliggende idee is, dat onze תפלות (gebeden) rechtstreeks naar de hemel zullen opstijgen, net zoals vroeger het reukoffer.

In de Talmoed (Joma 38a) wordt beschreven hoe de bereiding van het reukoffer in zijn werk ging. De specerijen werden fijngemalen, sommige werden eerst geweekt in 'wijn uit Cyprus' om ze wat zachter te maken. Het reukwerk bevatte onder andere saffraan, mirre, kaneel, galbanum, narduskruid en balsemhars. Sommige specerijen waren heel kostbaar. Ze werden via een oude specerijenroute aangevoerd uit India en Afrika.

De geurige ingrediënten voor het reukoffer werden één keer per jaar fijngemalen en gemengd door בית אבטינס, de familie Avtinas. Dat gebeurde in een ruimte boven de Waterpoort. De vrouwen van de familie Avtinas hadden een speciale gewoonte. Ze gebruikten nooit parfum. Wanneer een meisje trouwde met iemand uit deze familie, dan moest ze beloven dat ze voortaan geen parfum meer op zou doen.

► Zoek een afbeelding van één van de ingrediënten van het reukwerk. Van welke boom of plant komt het? In welke landen groeien die? Wordt het nog gebruikt?

► Waarom zouden de vrouwen van de familie Avtinas nooit parfum hebben gebruikt?

► Als שבת is afgelopen, ruiken we aan בשמים, lekker geurende kruiden... Hoe heet dit afscheid van שבת? Welke kruiden worden hier meestal voor gebruikt?

Sidoer-woorden

voorouders	אָבוֹת
God	אֱלֹהִים
U, jij	אַתָּה
gezegend	בְּרוּךְ
koning	מֶלֶךְ

 Dit heb je in les 1 geleerd

- Voor of achter Hebreeuwse woorden kunnen 'puzzelstukjes' worden geplakt.
- In het Nederlands zijn deze puzzelstukjes losse woorden.
- Vier namen voor God.

2

לְכָה דוּדִי

Lecha Dodi

Wat ga je leren?

- opzoeken in je sidoer
- meezingen
- wortel en stamletters
- achtergrondinfo
- herhalen en vertalen
- extra opdrachten
- sidoer woorden
- stamletters

שַׁבָּת avond

In mijn sidoer op blz.

Oefen Lecha Dodi:

2. Lecha Dodi

Lied en gedicht

לְכָה דוֹדִי *Lecha Dodi*

► Waar denk je aan als je לְכָה דוֹדִי hoort?

לְכָה דוֹדִי is een welkomstlied voor שַׁבָּת. We zingen לְכָה דוֹדִי tijdens קַבְּלַת שַׁבָּת, het begin van de sjoeldienst van vrijdagavond.

Het welkomstlied voor שַׁבָּת heeft negen coupletten en een refrein, dat steeds begint met de woorden לְכָה דוֹדִי. De schrijver, Sjelomo Halevi Alkabets, woonde in het stadje צַפַּת (Israël). Daar was het de gewoonte om op vrijdagmiddag naar de rand van de stad te gaan om שַׁבָּת op te wachten en te verwelkomen als een כַּלָּה, bruid. Het refrein verwijst hiernaar: 'Ga mee, mijn vriend, de bruid tegemoet, brengen wij שַׁבָּת een welkomstgroet'.

Waar staat het in de סְדוּר?

De sjoeldienst van vrijdagavond begint met קַבְּלַת שַׁבָּת, het verwelkomen van שַׁבָּת. Hierin staan zes psalmen (psalm 95 tot en met 99 en psalm 29). Samen symboliseren ze de zes dagen die aan שַׁבָּת vooraf gaan. Meteen daarna volgt לְכָה דוֹדִי als welkomstlied.

► Waar staat לְכָה דוֹדִי in jouw סְדוּר? Schrijf het antwoord op bladzijde 17.

Hoe zing je het?

De melodie die je hoort als je de QR code scant, is in Nederland het meest bekend.

► Ken je deze melodie?

Lecha Dodi

לְכָה דוּדִי

refrein	לְכָה	דוּדִי	לְקֵרָאֵת	כְּלָה	פָּנֵי	שַׁבָּת	נְקַבְּלָהּ	1
	<i>lecha</i>	<i>dodi</i>	<i>likrat</i>	<i>kala</i>	<i>penee</i>	<i>sjabbat</i>	<i>nekabela</i>	←
couplet 1	שָׁמֹר	וְזָכֹר	בְּדַבּוֹר	אֶחָד	הַשְּׁמִיעֵנוּ	אֵל	הַמִּיְחָד	2
	<i>sjamor</i>	<i>wezachor</i>	<i>bediboer</i>	<i>echad</i>	<i>hisjmi'anoe</i>	<i>eel</i>	<i>hamejoechad</i>	←
	יְיָ	אֶחָד	וּשְׁמוֹ	אֶחָד	לְשֵׁם	וּלְתַפְאֵרֶת	וּלְתִהְיֶה	3
	<i>Adonaj</i>	<i>echad</i>	<i>oesjemo</i>	<i>echad</i>	<i>lesjem</i>	<i>oeletiferet</i>	<i>welit-hila</i>	←
refrein	לְכָה	דוּדִי	לְקֵרָאֵת	כְּלָה	פָּנֵי	שַׁבָּת	נְקַבְּלָהּ	4
	<i>lecha</i>	<i>dodi</i>	<i>likrat</i>	<i>kala</i>	<i>penee</i>	<i>sjabbat</i>	<i>nekabela</i>	←
couplet 9	בּוֹאֵי	בְּשָׁלוֹם	עֵטְרֵת	בְּעֵלָה	גַּם	בְּשִׂמְחָה	וּבְצִהְלָהּ	5
	<i>bo'i</i>	<i>vesjalom</i>	<i>ateret</i>	<i>ba'lah</i>	<i>gam</i>	<i>besimcha</i>	<i>oestohola</i>	←
	תּוֹךְ	אֲמוּנֵי	עִם	סְגוּלָה	בּוֹאֵי	כְּלָה	כְּלָה	6
	<i>toch</i>	<i>emoenee</i>	<i>am</i>	<i>segoela</i>	<i>bo'i</i>	<i>chala</i>	<i>chala</i>	←
refrein	לְכָה	דוּדִי	לְקֵרָאֵת	כְּלָה	פָּנֵי	שַׁבָּת	נְקַבְּלָהּ	7
	<i>lecha</i>	<i>dodi</i>	<i>likrat</i>	<i>kala</i>	<i>penee</i>	<i>sjabbat</i>	<i>nekabela</i>	←

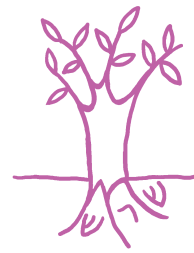

Wortel en stamletters

Hebreeuwse woorden zijn vaak familie van elkaar, de betekenis van die woorden heeft dan met elkaar te maken. Je kunt dat zien aan de stamletters (meestal zijn het er drie). De stamletters vormen samen de שְׁרֵשׁ *sjoresj* van een woord. שְׁרֵשׁ betekent: wortel.

In dit voorbeeld zijn de stamletters blauw:

hoor onze stem	שְׁמַע קוֹלֵנוּ
die een gebed verhoort	שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה
zij laten horen	מְשַׁמְעִים
als jullie gehoor geven	אִם שְׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ

► De betekenis van woorden waarvan de שְׁרֵשׁ (wortel) שְׁמַע is, heeft te maken met:

- gebed horen geven

► In de tweede regel van לְכָה דוֹדִי staat een woord waarvan de שְׁרֵשׁ is שְׁמַע. Het hoeveelste woord is dat? Kijk op blz 19 – tel de woorden van rechts naar links.

Het hoeveelste woord is dat? Kijk op blz 19 – tel de woorden van rechts naar links.

- het derde woord het eerste woord het vijfde woord

💡 In een סְדוּר komen veel woorden voor, die dezelfde שְׁרֵשׁ hebben. Dat is superhandig, want zodra je weet wat de betekenis van één woord is, kun je vaak al een beetje raden wat een ander woord met deze stamletters betekent.

► Vertaal deze woorden (je mag de woordenlijst achterin gebruiken):

<input type="text"/>	=	מֶלֶךְ
<input type="text"/>	=	קְדוּשׁ
<input type="text"/>	=	בְּרָכָה

► Kijk naar de vertaling die je hebt ingevuld en kies het goede antwoord:

De betekenis van een woord waarvan מֶלֶךְ de שְׂרֵשׁ is, heeft te maken met:

- heilig, bijzonder zijn zegenen koning zijn

De betekenis van een woord waarvan קֹדֶשׁ de שְׂרֵשׁ is, heeft te maken met:

- heilig, bijzonder zijn zegenen koning zijn

De betekenis van een woord waarvan בָּרַךְ de שְׂרֵשׁ is, heeft te maken met:

- heilig, bijzonder zijn zegenen koning zijn

Worteltrekken

► Wat is de שְׂרֵשׁ van deze woorden? Schrijf het nummer dat voor de woorden staat in het goede rijtje. Kijk naar het voorbeeld.

מְלָכוֹת	13	קִדְשָׁנוּ	7	יְמֻלְךָ	1
קִדְיֵשׁ	14	מְלַכְנוּ	8	קֹדֶשׁ	2
מְבָרֵךְ	15	יְמֻלֶיךָ	9	מְקַדֵּשׁ	3
קִדּוּשָׁה	16	בְּרוּךְ	10	בְּרַכּוֹ	4
יְבָרְכֶךָ	17	מְקַדֵּשׁ	11	מְלַךְ	5
מְלוּכָה	18	בְּרַכַּת	12	בְּרוּכִים	6

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	2
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

bijzonder zijn

ש ד ק

koning zijn

ך ל מ

zegenen

ך ר ב

 Kies de goede vertaling

► Let op de stamletters en kies de goede vertaling. Alle woorden komen uit **לְכָה דוֹדִי** (ook uit de coupletten die niet op bladzijde 19 staan).

☐ hij liet ons zien	☐ hij liet ons horen	☐ hij liet ons voelen	הַשְּׂמִיעָנוּ
☐ bron van zegen	☐ bron van hoop	☐ bron van vreugde	מְקוֹר הַבְּרָכָה
☐ koninkrijk	☐ heiligdom	☐ rijkdom	מְקִדָּשׁ
☐ heilig	☐ prachtig	☐ koninklijk	מְלוּכָה
☐ we zullen zegenen	☐ we zullen blij zijn	☐ we zullen horen	נִשְׁמָחָה

 Lied van troost en hoop

Sjelomo Halevi Alkabets, de schrijver van **לְכָה דוֹדִי**, leefde van 1504 tot 1585. Veel mensen in zijn woonplaats **צֶפֶת** waren vluchtelingen. Bijvoorbeeld uit Spanje, waar vanaf 1492 geen Joden meer mochten wonen. Ook in veel andere landen werden Joden in die tijd vervolgd. Het was een heel moeilijke tijd voor het Joodse volk. Er was geen eigen Joods land, het zou nog tot 1948 duren voordat de Staat Israël werd gesticht.

De Joden in **צֶפֶת** vonden veel troost en inspiratie in de natuur. Ze zagen hierin een belofte: net zoals de natuur na de winter weer tot leven komt, zo zouden ook het Joodse land en het Joodse volk weer herleven.

לְכָה דוֹדִי gaat over de bijzondere betekenis van **שָׁבֶת** voor **עַם יִשְׂרָאֵל**, het Joodse volk. Tegelijkertijd is het een lied van hoop. Er komt een tijd waarin **עַם יִשְׂרָאֵל** zal terugkeren naar het land **יִשְׂרָאֵל**, en dat de ruïnes van **יְרוּשָׁלַיִם** zullen worden herbouwd.

► Zoek een afbeelding van **יְרוּשָׁלַיִם** zoals de stad er in onze tijd uit ziet. Schrijf er woorden van troost bij voor de Joden in de tijd van Sjelomo Halevi Alkabets.

► Schrijf de beginletter van de eerste acht coupletten van לְכָה דוֹדִי in de vakjes.

Kijk in je סְדוּר.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	ש
8	7	6	5	4	3	2	1

Leg uit wat dit betekent:

🎵 **Het refrein – Ga mee, mijn vriend לְכָה דוֹדִי**

Iedere vrijdagmiddag tegen de schemering, vlak voor het begin van שַׁבָּת, gingen de inwoners van צָפַת naar de rand van de stad. Ze moedigden elkaar aan: לְכָה דוֹדִי ga mee, mijn vriend! Laten we שַׁבָּת gaan verwelkomen! Zodra het tijdstip aanbrak waarop שַׁבָּת was ingegaan, begon iedereen te zingen en dansen van vreugde. In een lange stoet begeleidden ze daarna de 'sjabbatbruid' naar de stad en naar sjoel.

► קַבְּלַת שַׁבָּת betekent het verwelkomen van שַׁבָּת.

Welk woord in het refrein van לְכָה דוֹדִי heeft dezelfde שָׁשׁ als קַבְּלַת?

Schrijf dit woord over: _____

Schrijf de drie stamletters van קַבְּלַת in de vakjes:

► Welk woord in het refrein betekent bruid?

- בְּלָה
 דוֹדִי
 שַׁבָּת

🔍 Het eerste couplet – Sjabbat bewaken en bewaren שְׁמוֹר וְזָכוֹר

Het eerste couplet van לְכָה דוּדִי begint met de woorden שְׁמוֹר וְזָכוֹר. Dit verwijst naar de עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, de tien geboden. Die staan op twee plaatsen in de תּוֹרָה.

<p>Bewaak sjabbat. Doe geen werkzaamheden die niet bij de sfeer van שַׁבָּת passen.</p>	Devariem 5:12	שְׁמוֹר
<p>Herinner sjabbat. Doe speciale dingen als reminder dat het שַׁבָּת is.</p>	Sjemot 20:8	זָכוֹר

▶ Geef een voorbeeld voor שְׁמוֹר. Wat doe jij juist niet, om te laten zien dat שַׁבָּת geen gewone, doordeweekse dag is?

▶ Geef een voorbeeld voor זָכוֹר. Wat doe jij voor speciaals op שַׁבָּת, als reminder dat het een bijzondere dag is?

בְּדַבּוֹר אֶחָד – in één uitspraak

לְכָה דוּדִי vertelt, dat God de woorden שְׁמוֹר וְזָכוֹר in één uitspraak, בְּדַבּוֹר אֶחָד, deed. Dus tegelijkertijd, alsof het geen twee woorden waren, maar één. Hieruit kunnen we leren dat שְׁמוֹר וְזָכוֹר allebei even belangrijk zijn om van שַׁבָּת een bijzondere dag te maken. Door het ene te doen en het andere te laten, ben je je beter bewust van het verschil tussen שַׁבָּת en de overige dagen van de week.

▶ אֶחָד betekent: één.

Hoeveel keer staat dit woord in het eerste couplet van לְכָה דוּדִי? _____ keer.

▶ בְּדַבּוֹר אֶחָד betekent: in één uitspraak. Omcirkel het puzzelstukje dat 'in' betekent.

▶ הַשְּׂמִיעָנוּ – omcirkel het puzzelstukje dat 'ons' betekent.

► Schrijf de stamletters van הַשְּׂמִיעָנוּ in de vakjes:

► Waar heeft de betekenis van deze שָׂרֵשׁ mee te maken? _____

► Wat zou הַשְּׂמִיעָנוּ ongeveer kunnen betekenen?

💡 שׁוּמֵר heeft dezelfde שָׂרֵשׁ als שְׂמֹרֶת. Wat doet een שׁוּמֵר? _____

► אֱלֹהִים vertaal je hetzelfde als אֱלֹהִים, dat betekent _____

Naast אֱלֹהִים wordt in een סְדוּר vaak de naam *Adonaj* gebruikt. Er zijn een paar manieren om deze naam te schrijven. In de volgende les leer je hier meer over.

► Kijk naar regel 3 van לְכָה דוֹדִי op blz 19. Hoe wordt *Adonaj* daar geschreven?

 Woordpuzzel

► Vul de oplossingen in. Als je het goed hebt gedaan, staat er in het groene vak een woord dat met Lecha Dodi te maken heeft.

1. de plaats waar Lecha Dodi is geschreven

2. de voornaam van de schrijver van Lecha Dodi

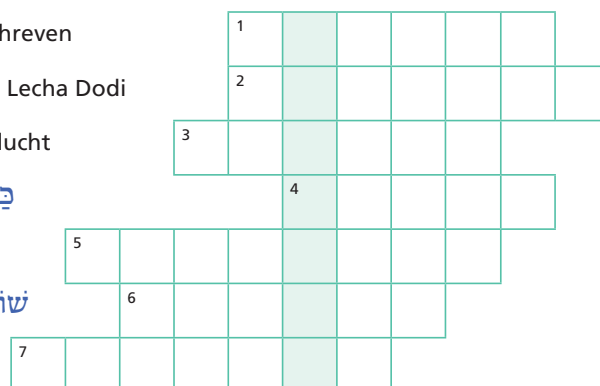
3. uit dit land waren veel joden gevlucht

4. de Nederlandse vertaling van כְּלָה

5. de achternaam van de schrijver

6. de Nederlandse vertaling van שׁוּמֵר

7. dit zagen de joden in de natuur

 Het laatste couplet – Kom, bruid, kom! בּוֹאִי כְּלָה

De rust, vrede en harmonie van שְׁבֵת zijn een voorproefje van de wereld, zoals die door God is bedoeld. In moeilijke tijden is שְׁבֵת een wekelijks lichtpuntje en een teken van hoop.

► Het laatste couplet begint met בּוֹאִי בְּשָׁלוֹם, wat betekent: kom _____.

לְכָה דוֹדִי vergelijkt de band tussen עַם יִשְׂרָאֵל, het joodse volk, en שְׁבֵת met die tussen חַתָּן en כְּלָה, bruidegom en bruid. שְׁבֵת is de כְּלָה.

► לְכָה דוֹדִי noemt שְׁבֵת een sieraad voor haar partner: עֲטֹרַת בְּעָלָה

Omcirkel het puzzelstukje dat ‘haar’ betekent.

► Sjelomo Alkabets noemt het joodse volk אֲמוּנֵי עַם סִגְלָה, een trouw en dierbaar, geliefd volk. Waarom denk je dat hij hier de nadruk op legt?

 Denk aan de tijd waarin Sjelomo Alkabets leefde!

► לְכָה דוֹדִי eindigt met בּוֹאִי כְּלָה בּוֹאִי כְּלָה, wat betekent:

_____, _____! _____, _____!

 Herhalen en vertalen

► Maak de vertaling af – let op de puzzelstukjes!

_____ één uitspraak	בְּדַבּוֹר אֶחָד	_____ vriend	דוֹדִי
_____	בְּשָׁלוֹם	_____ naam	שְׁמוֹ
_____	בְּשִׂמְחָה	_____ volk	עַמּוֹ
_____	לְעַמּוֹ	_____ partner	בְּעָלָה

Worteltrekken

► In ieder rijtje staan woorden met dezelfde שָׁרֵשׁ.

Schrijf de drie stamletters in de lege vakjes. Kijk naar het voorbeeld.

ש	ד	ק	קִדְשָׁתְךָ	וְתִתְקַדֵּשׁ	מִקְדִּישִׁים	קָדוֹשׁ	נִקְדַּשׁ	1
			תִּתְבַרַךְ	יִבְרַכְךָ	בְּרִכּוֹת	מְבָרֵךְ	בְּרָכוֹ	2
			מִלְכָּה	מְלָכִים	מַלְכוּתוֹ	מֶלֶךְ	יְמֻלֵךְ	3
			תִּשְׁמַעְנָה	שִׁישְׁמַע	תִּשְׁמַעוּ	לְשִׁמְעַ	יִשְׁמִיעוּ	4
			זִכְרֵךְ	זִכְרוֹן	וּזְכַרְתֶּם	יִזְכּוֹר	תִּזְכְּרוּ	5
			שׁוֹמֵר	וְיִשְׁמְרֶךָ	שָׁמֹר	הַשְּׁמֹרוֹ	לְשִׁמּוֹר	6

► Kijk naar de rijtjes hierboven. Kies de goede betekenis bij de שָׁרֵשׁ.

1	☐ herinneren	☐ bijzonder zijn	☐ bewaken
2	☐ bewaken	☐ koning zijn	☐ zegenen
3	☐ koning zijn	☐ bijzonder zijn	☐ herinneren
4	☐ zegenen	☐ horen	☐ bijzonder zijn
5	☐ herinneren	☐ koning zijn	☐ horen
6	☐ bijzonder zijn	☐ zegenen	☐ bewaken

 Kidoesj maken

קְדוּשָׁה maken is een van de speciale dingen die we doen als een reminder dat **שַׁבָּת** een bijzondere dag is. De **שַׁרְשׁ** van **קְדוּשָׁה** is **קָדַשׁ**. De betekenis hiervan heeft te maken met heilig, in de betekenis van bijzonder zijn. **שַׁבָּת** is een heilige, bijzondere dag, anders dan de overige dagen van de week. In hoofdstuk 4 leer je meer over de **קְדוּשָׁה**.

► Deze zinnen komen uit de **קְדוּשָׁה** van vrijdagavond en van **שַׁבָּת** morgen. Van veel woorden kun je de **שַׁרְשׁ** al herkennen.

Omcirkel in iedere zin het Hebreeuwse woord waarvan de betekenis te maken heeft met het Nederlandse woord. Let op de stamletters!

bijzonder zijn	אֲשֶׁר קְדָשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ	1
bijzonder zijn	וְשַׁבַּת קְדָשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ	2
herinneren	זְכוֹרֵן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית	3
bijzonder zijn	כִּי הוּא יוֹם תְּחִילָה לְמִקְרָאֵי קְדָשׁ	4
herinneren	זְכוֹר לִיצִיאַת מִצְרַיִם	5
bijzonder zijn	כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת וְאוֹתָנוּ קְדָשָׁתָהּ	6
zegenen	בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ	7
bijzonder zijn	מְקַדָּשׁ הַשַּׁבָּת	8
bewaken	וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת	9
herinneren	זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקְדָשׁוֹ	10
zegenen	עַל כֵּן בְּרוּךְ יְיָ	11
bijzonder zijn	אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ	12

 Vertalen

► Vertaal **לְכָה דוֹדִי** door de ontbrekende woorden in te vullen:

refrein	כָּלָה	לְקִרְאָת	דוֹדִי	לְכָה	1
	(de) _____	tegemoet	_____	Ga toch mee	←
	נִקְבְּלָה	שָׁבֶת	פְּנֵי		2
	_____	laten we _____	_____	_____	←
couplet 1	אָחַד	בְּדַבּוּר	וְזָכוֹר	שָׁמוֹר	3
	_____	_____	_____	_____	←
	הַמִּיחָד	אֵל	הַשְּׂמִיעֵנוּ		4
	_____	Die is één	_____	liet ons _____	←
	אָחַד	וּשְׁמוֹ	אָחַד	יְיָ	5
	_____	_____	_____	_____	←
	וּלְתִהְלֶה	וּלְתִפְאֶרֶת	לְשֵׁם		6
	_____	en lof	en roem	Tot eer	←
couplet 9	בְּעֵלָה	עֲטָרַת	בְּשָׁלוֹם	בּוֹאֵי	7
	_____ partner	sieraad voor	_____	Kom	←
	וּבְצִהְלָה	בְּשִׂמְחָה	גַּם		8
	_____	_____	gejuich	ook	←
	סְגָלָה	עִם	אֲמוּנֵי	תּוֹךְ	9
	dierbaar	_____	trouw	te midden van	←
	כָּלָה	בּוֹאֵי	כָּלָה	בּוֹאֵי	10
	_____	_____	_____	_____	←

Sidoer-woorden

één	אֶחָד
God	אֵל
Adonaj	יְיָ
volk	עַם
naam	שֵׁם

Stamletters

zegenen	ך	ר	ב
herinneren	ר	כ	ז
bijzonder zijn	ש	ד	ק
horen	ע	מ	ש
bewaken	ר	מ	ש

Dit heb je in les 2 geleerd

- Hebreeuwse woorden hebben meestal drie stamletters.
- De betekenis van woorden met dezelfde stamletters heeft met elkaar te maken.
- Lecha Dodi verwelkomt sjabbat als bruid van het joodse volk.

sjema

jisraeel

3

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

Sjema Jisraeel

 Wat ga je leren?

- opzoeken in je sidoer
- meedoen
- zinnen zonder 'zijn'
- meervoud
- achtergrondinfo
- herhalen en vertalen
- extra opdrachten
- sidoer woorden
- stamletters

In mijn sidoer op blz.:

שַׁבָּת avond:

- קְרִיאַת שְׁמַע
- de zin שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

שַׁבָּת ochtend:

- קְרִיאַת שְׁמַע
- de zin שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

Oefen Sjema Jisraeel:

3. Sjema Jisraeel

De eerste woorden van een פְּסוּק

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל *Sjema Jisraeel* zijn de eerste woorden van een פְּסוּק, een zin uit de תּוֹרָה (Devariem 6:4). שְׁמַע יִשְׂרָאֵל staat in עֶרְבִית, het avondgebed, en ook in שְׁחֲרִית, het ochtendgebed.

Daarnaast zingen of zeggen we שְׁמַע יִשְׂרָאֵל op verschillende momenten in de sjoeldienst. Bijvoorbeeld wanneer een סֵפֶר תּוֹרָה uit de אָרוֹן הַקּוֹדֵשׁ wordt gehaald. Dat is de grote kast in sjoel waarin de Torarollen worden bewaard.

Waar staat het in de סְדוּר?

סְדוּרִים kunnen er heel verschillend uitzien. Toch hebben ze allemaal dezelfde indeling. Die volgt de onderdelen van de sjoeldienst. De namen van deze onderdelen staan meestal bovenaan de bladzijde. Eén daarvan heet קְרִיאַת שְׁמַע. Dat betekent: het Sjema lezen. In קְרִיאַת שְׁמַע staat de פְּסוּק die begint met שְׁמַע יִשְׂרָאֵל centraal.

In עֶרְבִית van שַׁבָּת komt קְרִיאַת שְׁמַע meteen na קְבֻלַּת שַׁבָּת.

 קְרִיאַת שְׁמַע wordt in een סְדוּר vaak afgekort tot שְׁמַע.

► Op welke bladzijde begint קְרִיאַת שְׁמַע van עֶרְבִית in jouw סְדוּר?

Schrijf het antwoord op bladzijde 31.

► Zoek in het onderdeel קְרִיאַת שְׁמַע de פְּסוּק die begint met שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

Op welke bladzijde is dat in jouw סְדוּר? Schrijf het antwoord op bladzijde 31.

 ► Zoek קְרִיאַת שְׁמַע van שְׁחֲרִית van שַׁבָּת in je סְדוּר.

Op welke bladzijde begint dit?

Zoek daarna de פְּסוּק die begint met שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

Op welke bladzijde is dat in jouw סְדוּר?

Schrijf de twee antwoorden op bladzijde 31.

🎵 Hoe zing je het?

שמע ישראל staat in de תורה. Lezen uit de תורה gaat op een speciale manier, een beetje tussen zingen en zeggen in. Dat heet *lajenen*.

אֶחָד:	יְי	אֱלֹהֵינוּ	יְי	יִשְׂרָאֵל	שְׁמַע
<i>echad</i>	<i>Adonaj</i>	<i>Eloheenoë</i>	<i>Adonaj</i>	<i>Jisraeel</i>	<i>Sjema</i>

Behalve de klinkers zie je ook nog andere stipjes en haaltjes boven en onder de letters. Dat zijn een soort muzieknoden. Ze geven de melodie voor het lajenen aan, maar ook waar de klemtoon van een woord ligt.

▶ Op welke lettergreep ligt bij יִשְׂרָאֵל de klemtoon?

- Jis ra eel

🗣️ Zinnen zonder 'zijn'

Kijk naar de voorbeelden:

1	God is één	אֱלֹהִים אֶחָד
2	Ik ben Sara	אֲנִי שָׂרָה
3	Jij bent David	אַתָּה דָּוִד
4	Wij zijn Jisraeel	אֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל

▶ De Hebreeuwse zinnen hebben twee woorden. De Nederlandse vertaling heeft er drie. Geef voor iedere zin aan welk Nederlands woord extra is.

zin 1 _____ zin 3 _____

zin 2 _____ zin 4 _____

▶ Wat is de (grammaticale) overeenkomst tussen deze vier woorden?

► Kies de beste vertaling:

☐ Ik ben jouw God	☐ Ik jouw God	אָנֹכִי אֱלֹהֶיךָ
☐ niemand als onze redder	☐ niemand is als onze redder	אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ
☐ gezegend zijn naam	☐ gezegend is zijn naam	בְּרוּךְ שְׁמוֹ
☐ hij is onze koning	☐ hij onze koning	הוּא מֶלֶכְנוּ

 אֲנִי is een kortere vorm van אָנֹכִי.

Zinnen zonder 'zijn' – vervolg

In het Hebreeuws wordt het werkwoord 'zijn' in de tegenwoordige tijd niet gebruikt.

Woorden als ben, bent, is of zijn moet je dus zelf toevoegen.

Ook het lidwoord een ('un' – dus niet het getal één!) staat er in het Hebreeuws niet.

► Onderstreep de zeven extra Nederlandse woorden.

David is een koning	דָּוִד מֶלֶךְ
een huis en een poort	בֵּית וְשַׁעַר
zij is een dochter	הִיא בַת
wij zijn zonen	אֲנַחְנוּ בָּנִים

► Vertaal:

	אתה בן
	אסתר מלכה
	אנחנו עם
	הוא בשער

 Nog meer puzzelstukjes: meervoud

Als je een Nederlands woord in het meervoud zet, dan doe je dat meestal door er -en of -s achter te zetten. In het Hebreeuws kun je het meervoud herkennen aan de puzzelstukjes **ים** en **ות**. Ze staan allebei achter het woord.

Kijk naar de voorbeelden:

woorden	דְּבָרִים	←	woord	דָּבָר
poorten	שַׁעְרִים	←	poort	שַׁעַר
tekens	אוֹתוֹת	←	teken	אוֹת
zielen	נַפְשׁוֹת	←	ziel	נַפֶּשׁ

Woorden veranderen vaak een beetje als er een puzzelstukje achter komt. Bij maar één van de voorbeelden hierboven verandert helemaal niets.

Welk woord is dat? _____

► De onderstaande woorden staan in het meervoud. Kies het bijpassende enkelvoud uit de woorden in de rechterkolom. Vertaal daarna de woorden in het meervoud.

 Gebruik de woordenlijst.

vertaling	enkelvoud	meervoud	kies:
huizen	D	בְּתִים 1	עַם A
		מְלָכִים 2	אָב B
		אָבוֹת 3	בֵּן C
		שְׁמוֹת 4	בֵּית D
		עַמִּים 5	שֵׁם E
	H	בָּנוֹת 6	אֶרֶץ F
		אֲרָצוֹת 7	מֶלֶךְ G
		בָּנִים 8	בַּת H

🔍 Sjema Jisraeel שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

אַבְרָהָם was de eerste mens die in één God geloofde. In de tijd waarin hij leefde, bijna vierduizend jaar geleden, was dat heel uitzonderlijk. Hij had na veel nadenken begrepen, dat er één machtige, onzichtbare God moest zijn, één God voor de hele wereld.

אַבְרָהָם en zijn vrouw **שָׂרָה** gaven het geloof in één God (monotheïsme) door aan hun zoon **יִצְחָק**, die het doorgaf aan zijn zoon **יַעֲקֹב**. Op zijn beurt gaf **יַעֲקֹב** deze overtuiging door aan zijn nakomelingen, het Joodse volk. **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** vormt de kern van het Jodendom: er is één God. Wie **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** zegt, is een schakel in de lange ketting, die duizenden jaren geleden begon bij **אַבְרָהָם** en **שָׂרָה**.

Een Torarol wordt met de hand geschreven. Er staan geen klinkers onder de letters. Hier zie je de **פָּסוּק** die begint met **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** (Devariem 6:4).

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד

► Welke twee letters zijn groter dan de rest?

Eén van de manieren om dit uit te leggen is, dat deze twee letters samen het woord **עַד** = eed (getuige, zoals voor de rechtbank) vormen.

Het Hebreeuwse woord **מְזוּזָה** betekent deurpost. **מְזוּזָה** is ook de naam van het kokertje aan de deuren van een joods huis. In een **מְזוּזָה** zit een stukje perkament met teksten uit de **תּוֹרָה**. Het begint met **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**.

 Vertalen Sjema Jisraeel

שְׁמַע

1. Schrijf de drie stamletters in de vakjes:

De betekenis van deze שְׁמַע heeft te maken met horen. שְׁמַע wordt dan ook meestal vertaald met: 'hoor!' Maar שְׁמַע is veel meer dan alleen maar passief toehoren. Het is een opdracht. שְׁמַע vraagt actie en inspanning. Een vertaling als 'luister!' of 'Besef! Neem goed in je op!' kan ook.

יִשְׂרָאֵל

2. Het woord יִשְׂרָאֵל kan drie betekenissen hebben:

- a. יַעֲקֹב, de kleinzoon van אַבְרָהָם en שָׂרָה. God gaf hem de naam יִשְׂרָאֵל (Bereesjiet 32:29)
- b. De nakomelingen van יִשְׂרָאֵל / יַעֲקֹב, dat wil zeggen עַם יִשְׂרָאֵל, het joodse volk.
- c. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, het land יִשְׂרָאֵל.

► Welke betekenis van het woord יִשְׂרָאֵל past hier het beste? a b c

Leg je antwoord uit. _____

יְיָ

3. Een סְדוּר gebruikt meestal יְיָ om de Naam van God aan te geven.

In de תּוֹרָה staat geen יְיָ, maar de vier letters יְהוָה, die nooit worden uitgesproken. In plaats daarvan zeg je *Adonaj*. Dit wordt in een סְדוּר vaak vertaald met 'Eeuwige: die was, is en er altijd zal zijn'. יְיָ verwijst naar God als een liefdevolle Ouder, die er altijd voor ons is. Een andere mogelijkheid die vaak gebruikt wordt in plaats van יְהוָה is הַשֵּׁם. Dat betekent letterlijk: de Naam.

אֱלֹהֵינוּ

4. Dit woord komt van אֱלֹהִים en het verwijst naar God als de Schepper, die recht spreekt over de wereld en ons beoordeelt.

אֶחָד

5. Dit woord betekent één, in de betekenis van: uniek.

Het שְׁמַע leert ons, dat de God die we dicht bij ons kunnen voelen, bij wie we steun en troost zoeken, dezelfde is als de machtige schepper van de wereld: er is één God.

🔗 שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

▶ Vertaal שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. Bepaal zelf of je het werkwoord 'zijn' invoegt en waar je komma's zet.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶחָד:

▶ Schrijf de vertaling van שְׁמַע יִשְׂרָאֵל uit jouw סְדוּר over.

▶ Vergelijk de twee vertalingen. Wat is anders?

🔗 Herhalen en vertalen

▶ De puzzelstukjes achter deze woorden zijn bezittelijk voornaamwoorden. Ze geven dus aan van wie iets is. Vertaal ze.

💡 Puzzelstukjes zijn aangegeven met rode letters.

_____ hart	לְבָבִי	_____ vrede	שְׁלֹמִי
_____ hand	יָדִי	_____ ziel	נַפְשִׁי
_____ woord	דְּבָרִי	_____ Tora	תּוֹרָתִי
_____ huis	בֵּיתִי	_____ koninkrijk	מְלָכוּתִי
_____ God	אֱלֹהֵי	_____ zonen	בְּנֵי
_____ poort	שַׁעְרֵי	_____ land	אֶרֶץ

💡 לֵב is een kortere vorm van לְבָב

 Een beeld van een שְׁרֵשׁ

Dit kunstwerk staat in het Israël Museum in Jeruzalem. De vier letters vormen samen het woord אֶהְבֶּה, liefde.

ב ה א Dit is de שְׁרֵשׁ van אֶהְבֶּה.

De betekenis van woorden met deze drie stamletters heeft te maken met liefde en houden van.

► Omcirkel in deze zinnen uit קְרִיאַת שְׁמַע het woord dat te maken heeft met liefde en houden van.

 Let op de stamletters!

וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ	1
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל	2
לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ	3
אֶהְבֶּת עוֹלָם	4
בַּיִת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֶהְבֶּתָּ	5
וְאֶהְבֶּתָּ אֶל תְּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים	6

א ר ק De betekenis van deze שְׁרֵשׁ heeft te maken met lezen.

► Wat denk je dat קְרִיאַת שְׁמַע betekent? _____

Worteltrekken

Wat is de שׁוּשׁ van deze woorden?

► Schrijf het nummer dat voor de woorden staat in het goede rijtje:

אוֹהֶבֶת	11
יִשְׁמַע	12
נִקְרָא	13
שְׁמָעָה	14
וְאוֹהֶבֶת	15

וַיִּקְרָא	6
יֵאָהֵב	7
וַיִּשְׁמָעוּ	8
יִקְרָאוּ	9
אוֹהֲבִים	10

נִשְׁמַע	1
קִרְאָתָּךְ	2
שׁוֹמְעֵת	3
אֶהְבֵּנוּ	4
קוֹרְאוֹת	5

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	2
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

lezen
horen
houden van

א	ר	ק
ע	מ	ש
ב	ה	א

Vertalen en herhalen

► Kies de goede vertaling – schrijf de letters die voor de Nederlandse zinnen staan in de vakjes. Alle zinnen komen uit de סְדוּר – let op de woorden die je al kent!

<input type="text"/>	אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד וּמִי כְעִמָּךְ יִשְׂרָאֵל	1
<input type="text"/>	בָּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ	2
<input type="text"/>	אֶחָד אֱלֹהֵינוּ, קְדוֹשׁ שְׁמוֹ	3
<input type="text"/>	וְאַנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ	4

- A gezegend is Hij en gezegend is zijn naam
- B u bent één en uw naam is één en wie is als uw volk Jisraeel?
- C en wij zijn Jisraeel, zijn volk
- D onze God is één, zijn naam is heilig

 Het vervolg van שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

Dit is het vervolg van שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (Devariem 6:5-9).

► Omcirkel de Hebreeuwse woorden die hetzelfde betekenen als de **oranje** gekleurde Nederlandse woorden.

 let op de stamletters en de puzzelstukjes!

Houd van de Eeuwige, je God, met heel je hart	וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ	1
en met heel je ziel en met alles wat je hebt.	וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ	2
Deze woorden die Ik	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי	3
je vandaag opdraag , zullen in je hart zijn.	מְצֹוֶה הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ	4
Herhaal ze voor je kinderen en spreek er over.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבְנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם	5
Als je in je huis bent en als je op weg gaat	בְּשַׁבְּתֶךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתֶּךָ בַּדֶּרֶךְ	6
en als je gaat slapen en als je opstaat .	וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ	7
Bind ze als een teken op je hand	וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדֶךָ	8
en als een sieraad tussen je ogen .	וְהָיוּ לְטָטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ	9
Schrijf ze aan de deurposten	וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת	10
van je huis en in je poorten .	בֵּיתֶךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ	11

Sidoer-woorden

teken	אוֹת
huis	בַּיִת
hart	לֵב, לִב
ziel	נֶפֶשׁ
poort	שַׁעַר

Stamletters

lezen	א	ר	ק
houden van	ב	ה	א

Dit heb je in les 3 geleerd

- Het werkwoord zijn wordt in de tegenwoordige tijd niet gebruikt.
- Het lidwoord een ('un') moet je zelf toevoegen.
- De puzzelstukjes ים en ות achter een woord geven aan dat het meervoud is.
- שְׁמַע יִשְׂרָאֵל bevat de kern van het Jodendom: er is één God.